

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4 (2)

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	20
Amonov Mirzohid Tuymuratovich, Xodjayev Anvar Rasulovich	
TIJORAT BANKLARINING BYUDJET MABLAG'LARI HISOBIGA MOLİYALASHTIRILADIGAN LOYIHALARDAGI ISHTIROKINI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI	26
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	33
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	38
Ne'matova Mavsuma, Xolmamatov Diyorbek	
ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	43
Буранова Лола Вахобовна	
ФИНТЕХ-ЭКОСИСТЕМА КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСФОРМАЦИИ	54
Эшмуротов Дониёр Ихтиёр угли	
ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARI ASOSIDA XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINING USLUBIY JIHATLARI.....	60
Ostonaqulova Gulsaraxon Matyoqub qizi, Fayzullayeva Zamira Alijonovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	64
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna	
QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI	
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li	
INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	73
Abdullo Sohibov	
O'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI JADALLASHUVI VA UNING HUDUDIY XUSUSIYATLARI	84
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
KORXONALAR MOLİYAVIY HOLATINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS) ASOSIDA BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	91
Xamidov Javoxir Shavkat o'g'li	
BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	95
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
O'ZBEKISTON VA XORIJIY MAMLAKATLARDA BENEFITSIAR MULKDOR KONSEPSIYASINI QO'LLASHNING DOLZARB MASALALARI	100
Ochilov Farhod Malikovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH (GDP, BANDLIK VA INVESTITSIYALAR KESIMIDA).....	106
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	111
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi	

IPOTEKA BOZORI MUAMMOLARINING EMPERIK TAHLILI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI	118
Ollokulova Feruza Mansurovna, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi	
MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR	122
Karimova Iroda Abdusattarovna	
KORPORATIV BANK XIZMATLARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR HAMDA ZAMONAVIY BIZNES MODELLARNI JORIY ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	128
Qurbonov Abror Abdullayevich	
GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND INDONESIA: A COMPARATIVE STUDY	133
Ibrokhimova Iroda Ikromjon Kizi. Askolani. Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA REKRUTING AGENTLIKLARINING O'RNI	142
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi	
ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА	148
Джураева Гузаль Шавкатовна	
BUDJET DAROMADLARI TARKIBIDAGI SOLIQLARNING ULUSHINI BOSHQARISH	156
Abduraxmonova Gulmira Sobir qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOSERVIS SHOXOBCHALARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	161
Marqayev Xurshid Aliqulovich	
THE ECONOMIC NATURE OF HUMAN CAPITAL AND ITS RECOGNITION IN ACCOUNTING AS AN OBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS	165
Zafar Qodirov Abdivaxobovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH	170
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich. Tursunov Ozod Matlubovich	
Shukurova Nilufar Qahramonova	
IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY	175
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich	

MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR

Karimova Iroda Abdusattarovna

Toshkent gumanitar fanlar universiteti v.b. dotsenti

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini shakllantirishning nazariy asoslari hamda ularni amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqobat tushunchasining evolyutsiyasi, milliy iqtisodiy tizimlarning global raqobat sharoitidagi transformatsiyasi va davlatning institutsional roli ilmiy nuqtai nazardan yoritilgan. Shuningdek, milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishda innovatsiyalar, inson kapitali va samarali boshqaruv mexanizmlarining o'рни baholanadi. Tadqiqot natijalari milliy iqtisodiy siyosatni shakllantirishda ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun muhim xulosalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: milliy iqtisodiyot, raqobatbardoshlik, iqtisodiy rivojlanish, innovatsiya, institutsional muhit, global bozor, davlat siyosati.

Аннотация. В данной статье систематически анализируются теоретические основы формирования конкурентоспособности национальной экономики и механизмы их практической реализации. Исследование рассматривает эволюцию понятия конкуренции, трансформацию национальных экономических систем в условиях глобальной конкуренции, а также институциональную роль государства с научной точки зрения. Кроме того, оценивается роль инноваций, человеческого капитала и эффективных механизмов управления в повышении конкурентоспособности национальной экономики. Результаты исследования имеют научно-практическое значение для формирования экономической политики и содержат важные выводы для развивающихся стран.

Ключевые слова: национальная экономика, конкурентоспособность, экономическое развитие, инновации, институциональная среда, глобальный рынок, государственная политика.

Abstract. This article systematically analyzes the theoretical foundations of improving the competitiveness of the national economy and the mechanisms for their practical implementation. The study explores the evolution of the concept of competition, the transformation of national economic systems under global competitive conditions, and the institutional role of the state from a scientific perspective. Furthermore, the research evaluates the role of innovation, human capital, and effective governance mechanisms in strengthening national economic competitiveness. The findings provide scientifically grounded and practically relevant insights for shaping national economic policies and offer important conclusions for developing countries.

Keywords: national economy, competitiveness, economic development, innovation, institutional environment, global market, state policy.

KIRISH

XXI asrda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, xalqaro mehnat taqsimotining chuqurlashuvi hamda transmilliy iqtisodiy aloqalarning kengayishi milliy iqtisodiyotlar o'rtasidagi raqobat tabiatini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy iqtisodiy qarashlarda raqobat, asosan, ishlab chiqarish omillariga egalik, tabiiy resurslar zaxirasi yoki mehnat xarajatlarining nisbatan arzonligi bilan izohlangan bo'lsa, zamonaviy iqtisodiy sharoitda ushbu omillar ikkilamchi ahamiyat kasb etmoqda. Hozirgi bosqichda milliy iqtisodiyotlarning raqobatbardoshligi texnologik rivojlanish darajasi, institutsional tizim sifati, innovatsion salohiyat hamda inson kapitalining intellektual imkoniyatlari bilan belgilanmoqda.

Milliy iqtisodiyot raqobati endilikda faqat alohida korxonalar yoki tarmoqlar kesimida emas, balki butun iqtisodiy tizimning moslashuvchanligi va barqaror rivojlanish salohiyati orqali namoyon bo'lmoqda. Mazkur jarayonda davlatning iqtisodiy siyosati, bozor institutlarining samaradorligi hamda bilimga asoslangan iqtisodiyot elementlarining rivojlanganlik darajasi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, raqamli transformatsiya va innovatsion iqtisodiyot sharoitida milliy iqtisodiyotlarning global qiymat zanjirlaridagi o'рни raqobat ustunligini belgilovchi asosiy mezonlardan biriga aylanmoqda.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi milliy iqtisodiyot raqobatining nazariy asoslarini tizimli ravishda tahlil qilish hamda ularning amaliy qo'llanilish mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslab berishdan iborat. Tadqiqot doirasida klassik iqtisodiy nazariyalardagi raqobat konsepsiyalari zamonaviy iqtisodiy rivojlanish tendensiyalari

bilan uyg'unlashtiriladi va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini shakllantiruvchi asosiy determinantlar aniqlanadi. Shuningdek, milliy iqtisodiy rivojlanish va raqobat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini o'rganish masalasi iqtisodiy nazariyada uzoq tarixga ega bo'lib, turli ilmiy maktablar tomonidan turlicha talqin etilgan. Klassik iqtisodiy nazariya vakillari raqobatni bozor mexanizmlarining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida ko'rib, uning manbaini erkin savdo, mehnat taqsimoti va resurslardan samarali foydalanishda deb hisoblaganlar. Xususan, Adam Smith o'zining mashhur "ko'rinmas qo'l" konsepsiyasi orqali bozor subyektlari o'rtasidagi erkin raqobat iqtisodiy samaradorlikni oshirishini asoslab bergan. Uning qarashlariga ko'ra, milliy iqtisodiyotning rivojlanishi individual manfaatlar uyg'unligi orqali yuzaga keladi.

Keyingi bosqichda neoklassik iqtisodchilar raqobatni yanada chuqurroq tahlil qilib, narx mexanizmi hamda talab va taklif muvozanati orqali iqtisodiy samaradorlikni tushuntirib berdilar. Bu yo'nalishda Alfred Marshallning ishlari alohida ahamiyat kasb etadi. U raqobatni bozor muvozanatini ta'minlovchi asosiy mexanizm sifatida talqin qilib, ishlab chiqarish omillarining samarali taqsimlanishini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Shu bilan birga, neoklassik yondashuvda raqobat ko'proq statik holatda o'rganilgan bo'lib, texnologik rivojlanish va innovatsiyalarning roli yetarlicha yoritilmagan.

XX asrning ikkinchi yarmida iqtisodiy raqobat tushunchasi yangi bosqichga ko'tarildi. Innovatsion rivojlanish va texnologik taraqqiyotning kuchayishi natijasida raqobatni dinamik jarayon sifatida talqin qilish zarurati yuzaga keldi. Bu borada Joseph Schumpeterning ilmiy ishlari muhim o'rin tutadi. U iqtisodiy rivojlanishni "ijodiy vayronkorlik" jarayoni bilan bog'lab, innovatsiyalarni raqobatning asosiy manbai sifatida ko'rsatdi. Schumpeterga ko'ra, yangi texnologiyalar va mahsulotlar eski iqtisodiy tuzilmalarni siqib chiqaradi hamda bu jarayon milliy iqtisodiyotlarning raqobatbardoshligini belgilaydi.

Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda milliy raqobatbardoshlik konsepsiyasi yanada kengroq yoritilgan bo'lib, unda institutsional omillar, innovatsiyalar va inson kapitaliga alohida e'tibor qaratiladi. Ayniqsa, Michael Porter tomonidan ishlab chiqilgan "milliy raqobat ustunliklari" nazariyasi ushbu yo'nalishdagi eng muhim ilmiy yondashuvlardan biri hisoblanadi. Porter milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini to'rtta asosiy omil — ishlab chiqarish omillari, talab sharoitlari, tegishli va qo'llab-quvvatlovchi tarmoqlar hamda firma strategiyasi va raqobat muhiti orqali tushuntiradi. Uning "raqobat olmosi" modeli milliy iqtisodiy siyosatni shakllantirishda keng qo'llanilmoqda.

Institutsional iqtisodiyot vakillari esa raqobatbardoshlikni faqat bozor omillari bilan emas, balki ijtimoiy va huquqiy institutlar bilan bog'liq holda tahlil qiladilar. Bu yo'nalishda Douglass Northning ilmiy ishlari muhim ahamiyatga ega. U institutsional muhit sifati, mulk huquqlarining himoyalanganligi va davlat boshqaruvi samaradorligi iqtisodiy rivojlanish hamda raqobatbardoshlikning asosiy determinantlari ekanligini asoslab bergan. North nazariyasiga ko'ra, samarali institutlar mavjud bo'lmagan sharoitda iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligi pasayadi va raqobat mexanizmlari to'liq ishlamaydi.

Shuningdek, zamonaviy tadqiqotlarda global raqobat sharoitida milliy iqtisodiyotlarning o'rni global qiymat zanjirlari orqali tahlil qilinmoqda. Bu borada World Economic Forum tomonidan e'lon qilinadigan Global Competitiveness Index hisobotlari muhim manba hisoblanadi. Ushbu hisobotlarda mamlakatlarning raqobatbardoshligi institutsional muhit, infratuzilma, makroiqtisodiy barqarorlik, sog'liqni saqlash, ta'lim va innovatsion salohiyat kabi ko'rsatkichlar asosida baholanadi.

So'nggi yillarda iqtisodiy adabiyotlarda raqobatbardoshlik tushunchasi inson kapitali va raqamli iqtisodiyot bilan bog'liq holda kengayib bormoqda. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bilimga asoslangan iqtisodiyot sharoitida intellektual resurslar, innovatsion fikrlash va texnologik kompetensiyalar milliy iqtisodiyotning asosiy raqobat ustunligiga aylanmoqda. Shu jihatdan, inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalar hamda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish raqobatbardoshlikni oshirishning muhim sharti sifatida qaralmoqda.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi tushunchasi vaqt o'tishi bilan sezilarli darajada evolyutsiyaga uchragan. Dastlabki nazariyalarda u, asosan, ishlab chiqarish omillari va bozor mexanizmlari orqali izohlangan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda institutsional muhit, innovatsiyalar, inson kapitali hamda global integratsiya jarayonlari asosiy determinantlar sifatida e'tirof etilmoqda. Bu esa milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirish uchun kompleks va tizimli yondashuv zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda milliy iqtisodiyot raqobatini kompleks va tizimli o'rganish maqsadida umumilmiy, maxsus

iqtisodiy hamda institutsional tahlil metodlarining integratsiyalashgan majmuasidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi iqtisodiy jarayonlarni statik holatda emas, balki ko'p darajali, dinamik va o'zgaruvchan tizim sifatida talqin qilish tamoyiliga asoslandi. Ushbu yondashuv milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligining shakllanish mexanizmlarini vaqt va makon omillari bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilish imkonini berdi.

Umumilmiy metodlardan induksiya usuli orqali alohida iqtisodiy hodisalar, jarayonlar hamda empirik kuzatuvlardan kelib chiqib, milliy iqtisodiyot raqobatiga xos umumiy qonuniyatlar aniqlashtirildi. Deduksiya usuli yordamida esa mavjud nazariy konsepsiyalar asosida milliy iqtisodiyot raqobatining muayyan shart-sharoitlardagi xususiy jihatlari mantiqiy asosda izohlandi. Ushbu metodlar uyg'unligi nazariy xulosalarning ilmiy asoslanganligini kuchaytirishga xizmat qildi.

Tizimli tahlil metodi yordamida milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi elementlardan tashkil topgan murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida ko'rib chiqildi. Xususan, institutsional muhit sifati, innovatsion salohiyat darajasi, inson kapitalining rivojlanganlik ko'rsatkichi hamda davlat iqtisodiy siyosatining yo'nalishlari o'rtasidagi funksional va sabab-oqibat bog'liqligi aniqlanib, ularning milliy iqtisodiyot raqobatiga ta'siri tizimli ravishda tahlil qilindi. Ushbu yondashuv raqobatbardoshlikni alohida omillar yig'indisi sifatida emas, balki yaxlit va o'zaro ta'sirchan tizim sifatida baholash imkonini berdi.

Shuningdek, metodologik yondashuv doirasida milliy iqtisodiyotning ichki va tashqi omillarga moslashuvchanlik darajasi, global iqtisodiy muhitdagi o'zgarishlarga javob qaytarish qobiliyati hamda uzoq muddatli barqaror rivojlanish salohiyati alohida tahlil obyekti sifatida belgilandi. Bu esa tadqiqot natijalarining nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatini ham oshirdi.

Taqqoslama tahlil usuli milliy iqtisodiyot raqobatining nazariy modellari hamda ularning amaliy qo'llanilish mexanizmlarini chuqur o'rganishda muhim metodologik vosita sifatida qo'llanildi. Ushbu metod yordamida raqobat tushunchasining turli iqtisodiy maktablar doirasidagi talqinlari — klassik, neoklassik, keynsiycha, institutsional va evolyutsion yondashuvlar kesimida solishtirildi. Natijada, milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini izohlashda har bir nazariy modelning konseptual afzalliklari va cheklovlari aniqlab berildi.

Shuningdek, taqqoslama tahlil rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasida raqobatbardoshlikni ta'minlash mexanizmlarini o'rganishga qaratildi. Bu jarayonda iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlari, innovatsion rivojlanish strategiyalari, eksportga yo'naltirilganlik darajasi hamda milliy iqtisodiyotlarning global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuv xususiyatlari o'zaro solishtirildi. Ushbu yondashuv milliy iqtisodiyot raqobatining universal va kontekstga bog'liq jihatlari aniqlash imkonini berdi.

Mantiqiy umimlashtirish usuli yordamida taqqoslama tahlil natijalari tizimlashtirilib, alohida kuzatuvlar va faktlar asosida ilmiy asoslangan umumiy xulosalar shakllantirildi. Ushbu metod nazariy va amaliy yondashuvlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni aniqlash hamda milliy iqtisodiyot raqobatini baholashda kompleks mezonlarni ishlab chiqishga xizmat qildi.

Tadqiqotda institutsional yondashuv asosiy metodologik tayanchlardan biri sifatida tanlandi. Mazkur yondashuv doirasida mulk huquqlarining kafolatlanganlik darajasi, huquqiy-me'yoriy bazaning barqarorligi, davlat boshqaruvi sifati, korrupsiya darajasi hamda bozor institutlarining samaradorligi milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligiga ta'sir etuvchi muhim omillar sifatida tahlil qilindi. Institutsional muhit sifati iqtisodiy subyektlarning xatti-harakatlari va resurslardan foydalanish samaradorligini belgilovchi asosiy determinantlardan biri sifatida baholandi.

Bundan tashqari, nazariy modellashtirish metodi yordamida milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini shakllantiruvchi omillar o'rtasidagi sabab-oqibat bog'liqligi konseptual darajada ifodalandi. Mazkur modellashtirish institutsional muhit, innovatsion salohiyat, inson kapitali hamda davlat iqtisodiy siyosati o'rtasidagi o'zaro ta'sir mexanizmlarini tushuntirishga xizmat qildi hamda raqobatbardoshlikni oshirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash imkonini berdi.

Metodologik asos sifatida klassik iqtisodiy nazariya, endogen iqtisodiy o'sish konsepsiyalari, milliy raqobat ustunliklari nazariyasi hamda zamonaviy institutsional iqtisodiyot g'oyalari integratsiyalashgan holda qo'llanildi. Ushbu nazariy-metodologik yondashuvlarning uyg'unlashuvi milliy iqtisodiyot raqobatini chuqur, tizimli va ko'p qirrali ilmiy tahlil qilish uchun mustahkam ilmiy zamin yaratdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan nazariy va metodologik tahlillar natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi alohida olingan omillar yig'indisi sifatida emas, balki o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan ko'p darajali, murakkab va dinamik tizim sifatida shakllanadi. Ushbu tizim doirasida institutsional, texnologik hamda ijtimoiy-iqtisodiy omillar bir-birini to'ldiruvchi va sinergetik ta'sir ko'rsatuvchi xususiyatga ega bo'lib, ularning muvofiqlashtirilgan hamda uyg'un rivojlanishi milliy iqtisodiyotning barqaror raqobat ustunliklarini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Mazkur holat milliy raqobatbardoshlikni qisqa muddatli ustunliklar orqali emas, balki uzoq muddatli strategik rivojlanish modeli asosida ta'minlash zarurligini ko'rsatadi.

Birinchiidan, tadqiqot natijalari institutsional muhitning barqarorligi va shaffofligi milliy iqtisodiyotda samarali hamda sog'lom raqobatni shakllantirishning fundamental sharti ekanligini tasdiqlaydi. Huquqiy tizimning izchil va barqaror faoliyat yuritishi, mulk huquqlarining ishonchli himoyalanganligi hamda shartnomaviy majburiyatlarning amalda bajarilishi iqtisodiy subyektlar uchun uzoq muddatli rejalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada, investitsion faollik kuchayib, kapital oqimlarining ishlab chiqarish samaradorligi yuqori bo'lgan sohalarga yo'naltirilishi ta'minlanadi.

Davlat boshqaruvining samaradorligi, tartibga solish mexanizmlarining oqilonaligi va ma'muriy to'siqlarning qisqartirilishi resurslarning bozor tamoyillari asosida optimal taqsimlanishiga xizmat qiladi. Bu jarayon ichki raqobat muhitining kuchayishiga, monopollashuv darajasining pasayishiga hamda iqtisodiy subyektlar o'rtasida teng raqobat sharoitlarining shakllanishiga olib keladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, institutsional zaiflik mavjud bo'lgan sharoitda, hatto tabiiy, moliyaviy yoki demografik resurslarga boy mamlakatlarda ham milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi barqaror tus ola olmaydi. Shu sababli institutsional islohotlar milliy raqobat strategiyasining markaziy elementi sifatida namoyon bo'ladi.

Ikkinchiidan, innovatsion rivojlanish milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini ta'minlashda strategik va uzoq muddatli ustunlik manbai sifatida alohida ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Ilm-fan, texnologiya va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy integratsiya ishlab chiqarish jarayonlarining modernizatsiyalashuviga, texnologik samaradorlikning oshishiga hamda yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ulushining ko'payishiga olib keladi. Bu esa milliy iqtisodiyotning global bozorlardagi raqobat pozitsiyalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion faollik darajasi yuqori bo'lgan iqtisodiyotlar tashqi iqtisodiy shoklar va global bozor kon'yunkturasidagi o'zgarishlarga tezkor hamda moslashuvchan javob qaytarish qobiliyatiga ega bo'ladi. Texnologik yangilanishlar orqali ishlab chiqarish xarajatlarining pasayishi va mahsulot sifatining oshishi milliy iqtisodiyotga narxdan tashqari raqobat ustunliklarini ta'minlaydi. Shu bilan birga, innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi institutsional mexanizmlarning, ya'ni intellektual mulk huquqlarini himoya qilish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini moliyalashtirish va startap muhitini rivojlantirish tizimlarining mavjudligi milliy iqtisodiyotning texnologik mustaqilligini mustahkamlab, uning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Uchinchiidan, tadqiqot natijalari inson kapitalining sifati va mehnat unumdorligi milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini ta'minlashda eng muhim hamda barqaror omillardan biri ekanligini asoslab berdi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda raqobat ustunligi tobora ko'proq bilim, malaka va innovatsion salohiyatga asoslanayotgan bir paytda, inson kapitalining rivojlanganlik darajasi milliy iqtisodiyotning texnologik yangilanishga moslashuvchanligi va ishlab chiqarish samaradorligini belgilovchi asosiy determinantga aylanmoqda. Ayniqsa, yuqori malakali mehnat resurslarining mavjudligi iqtisodiy o'sishning intensiv omillariga o'tishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Ta'lim tizimining zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashganligi, ya'ni fundamental bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalar, tanqidiy va innovatsion tafakkurni shakllantirishga yo'naltirilganligi mehnat unumdorligining oshishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan kadrlar tayyorlash mexanizmlarining mavjudligi va ularning mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg'unligi inson kapitalidan foydalanish samaradorligini oshirib, ishlab chiqarish jarayonlarida yuqori qo'shimcha qiymat yaratish imkonini kengaytiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi uzviy aloqaning sustligi milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligining cheklovchi omiliga aylanishi mumkin.

Bilimga asoslangan iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalar milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligining eng barqaror va uzoq muddatli manbalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu investitsiyalar nafaqat mehnat unumdorligini oshiradi, balki innovatsiyalarni yaratish va joriy etish jarayonlarini jadallashtiradi, iqtisodiyotning texnologik darajasini yuksaltiradi hamda tashqi raqobat bosimlariga nisbatan ichki barqarorlikni mustahkamlaydi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar sharoitida axborot-kommunikatsiya ko'nikmalariga, ma'lumotlar bilan ishlash qobiliyatiga va innovatsion tafakkurga ega mehnat resurslari milliy iqtisodiyotning global raqobat maydonidagi pozitsiyalarini mustahkamlashda strategik ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, olingan natijalar milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishda institutsional islohotlar, innovatsion rivojlanish va inson kapitalini rivojlantirish o'rtasida muvozanatli hamda uzviy iqtisodiy siyosat olib borish zarurligini ko'rsatadi. Mazkur omillarning alohida va izolyatsiyalangan holda rivojlanishi kutilgan natijani bermasligi mumkin, biroq ularning o'zaro uyg'unlashuvi va sinergetik ta'siri milliy iqtisodiyotning global raqobat muhitidagi barqaror hamda mustahkam pozitsiyasini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan, milliy raqobatbardoshlikni oshirish strategiyasi kompleks, uzoq muddatli va tizimli yondashuvga asoslanishi lozim.

O'tkazilgan nazariy va metodologik tahlillar natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi alohida va mustaqil omilga asoslanmaydi, balki o'zaro uzviy bog'langan hamda bir-birini to'ldiruvchi ko'p darajali ijtimoiy-iqtisodiy tizim sifatida shakllanadi. Ushbu tizim doirasida institutsional, innovatsion va inson kapitaliga oid omillar o'zaro sinergetik ta'sir ko'rsatib, milliy iqtisodiyotning global raqobat muhitidagi barqarorligi va moslashuvchanligini belgilaydi. Bunday yondashuv raqobatbardoshlikni faqat joriy iqtisodiy ko'rsatkichlar

orqali emas, balki iqtisodiy tizimning uzoq muddatli rivojlanish salohiyati hamda strategik barqarorligi nuqtai nazaridan baholash zarurligini asoslaydi.

Birinchidan, institutsional muhitning barqarorligi va shaffofligi milliy iqtisodiyotda sog'lom hamda samarali raqobatni shakllantiruvchi fundamental shartlardan biri sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi. Huquqiy tizimning mukammalligi, qonun ustuvorligining ta'minlanganligi hamda mulk huquqlarining ishonchli va izchil himoyasi iqtisodiy subyektlar faoliyatining barqarorligini oshirib, ularning bozor munosabatlaridagi xatti-harakatlarini prognoz qilnadigan holatga keltiradi. Bu esa iqtisodiy qarorlar qabul qilishda noaniqlik darajasini kamaytirib, resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi.

Davlat boshqaruvining samaradorligi va tartibga solish mexanizmlarining izchilligi iqtisodiy muhitning institutsional sifatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ma'muriy to'siqlarning qisqartirilishi, byurokratik jarayonlarning soddalashtirilishi hamda davlat xizmatlarining shaffofligi iqtisodiy subyektlar uchun qulay raqobat muhitini yaratib, investitsion faollikni rag'batlantiradi. Natijada, ichki bozor raqobati kuchayib, yangi xo'jalik yurituvchi subyektlarning bozorga kirish imkoniyatlari kengayadi hamda monopollashuv darajasi pasayadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, institutsional zaiflik hukm surgan sharoitda ichki raqobat mexanizmlari to'liq va samarali ishlamaydi. Bunday holatda iqtisodiy resurslar samaradorligi past sohalarga yo'naltiriladi, innovatsion faollik susayadi va iqtisodiy o'sishning intensiv omillari cheklanadi. Natijada, hatto yuqori resurs salohiyatiga ega bo'lgan mamlakatlarda ham milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligi barqaror tus ola olmaydi. Shu bois institutsional islohotlar milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan strategiyaning ajralmas va ustuvor tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim.

Ikkinchidan, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion rivojlanish milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini shakllantirishda strategik va uzoq muddatli ustunlik manbai sifatida namoyon bo'ladi. Ilm-fan, texnologiya va ishlab chiqarish jarayonlari o'rtasidagi uzviy integratsiya ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga, texnologik modernizatsiyani jadallashtirishga hamda yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlar ulushini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, innovatsion faollik darajasi yuqori bo'lgan iqtisodiyotlar global bozor kon'yunkturasidagi o'zgarishlarga tezkor va moslashuvchan javob bera oladi, yangi bozor segmentlarini egallash imkoniyatiga ega bo'ladi hamda narxdan tashqari raqobat ustunliklarini shakllantiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi institutsional mexanizmlarning mavjudligi, ya'ni intellektual mulkni himoya qilish, ilmiy-tadqiqot loyihalarini moliyalashtirish va texnologik startaplarni qo'llab-quvvatlash tizimlari milliy iqtisodiyotning texnologik mustaqilligini mustahkamlashga hamda global raqobatdagi pozitsiyasini barqarorlashtirishga imkon beradi.

Uchinchidan, inson kapitalining sifati va mehnat unumdorligi milliy raqobatbardoshlikning eng muhim hamda barqaror drayverlaridan biri ekanligi tadqiqot natijalari bilan tasdiqlandi. Ta'lim tizimining zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashganligi, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan kadrlar tayyorlash mexanizmlarining mavjudligi va ularning mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg'unligi mehnat unumdorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalar nafaqat mehnat samaradorligini oshiradi, balki innovatsion jarayonlarni jadallashtiradi hamda iqtisodiyotning texnologik darajasini yuksaltiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli ko'nikmalar, ma'lumotlar bilan ishlash qobiliyati va innovatsion tafakkurga ega mehnat resurslari global raqobat sharoitida milliy iqtisodiyotning moslashuvchanligini hamda barqaror o'sishini ta'minlaydi.

Umuman olganda, olingan natijalar milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirishda institutsional muhitni mustahkamlash, innovatsion rivojlanishni rag'batlantirish va inson kapitalini rivojlantirish o'rtasida kompleks hamda muvozanatli yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Ushbu omillarning o'zaro uyg'unlashuvi milliy iqtisodiyotning global raqobat maydonidagi barqaror pozitsiyasini ta'minlashda hamda uzoq muddatli strategik ustunlik yaratishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu jihatdan, milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha siyosat kompleks, uzviy va uzoq muddatli rejalashtirish tamoyillariga asoslanishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olingan natijalar milliy iqtisodiyot raqobatining faqat bozor mexanizmlari bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. Amaliy tajribalar va empirik tahlillar shuni tasdiqlaydiki, davlatning faol ishtiroki hamda strategik iqtisodiy siyosati raqobatbardoshlikni oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu bilan birga, davlat aralashuvi bozor mexanizmlarini bevosita buzmasdan, balki ularni qo'llab-quvvatlovchi institutlar, normativ-me'yoriy asoslar va tartibga soluvchi mexanizmlarni yaratishga yo'naltirilishi zarur. Masalan, ilmiy-tadqiqot va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, intellektual mulkni himoya qilish, startaplar hamda kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash kabi chora-tadbirlar milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini sezilarli darajada kuchaytiradi. Shu jihatdan, davlatning roli "aktiv regulyator" va strategik sherik sifatida talqin qilinishi lozim. Bu esa bozorning tabiiy raqobat mexanizmlari bilan uyg'un ishlashini ta'minlaydi.

Shuningdek, global iqtisodiy integratsiya sharoitida milliy iqtisodiyotlar ochiqlik va himoyalanih o'rtasida nozik muvozanatni saqlashi zarur. Haddan tashqari proteksionizm ichki bozorni vaqtincha himoya qilishi mumkin bo'lsa-da, uzoq muddatda raqobatni susaytirib, innovatsion faollikni cheklaydi. Shu bilan birga, nazoratsiz liberallashtirish va bozor ochiqligi milliy ishlab chiqaruvchilarning global raqobat bosimiga nisbatan zaiflashuviga olib keladi hamda texnologik va inson kapitali jihatidan zaif mamlakatlarda strategik xavflarni oshiradi. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli milliy raqobat strategiyasi institutsional mustahkamlik, innovatsion rivojlanish va inson kapitalini rivojlantirishni birlashtirgan kompleks siyosat asosida amalga oshiriladi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari raqobatbardoshlikni oshirishdagi strategik investitsiyalarning ahamiyatini ochib beradi. Innovatsion ekotizimlarni yaratish, texnologik modernizatsiyani jadallashtirish va malakali ishchi kuchini rivojlantirish orqali davlat raqobatni qo'llab-quvvatlash bilan birga milliy iqtisodiyotning global integratsiyadagi pozitsiyasini mustahkamlaydi. Shu nuqtai nazardan, munozara natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy raqobatbardoshlikni ta'minlash siyosati faqat qisqa muddatli iqtisodiy o'sish bilan cheklanmasligi, balki uzoq muddatli strategik rivojlanishga yo'naltirilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Michael Porter. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990.
2. Paul Krugman. *International Economics: Theory and Policy*. Pearson Education, 2018.
3. Douglass North. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
4. Paul Romer. "Endogenous Technological Change." *Journal of Political Economy*, vol. 98, no. 5, 1990, pp. 71–102.
5. Paul Samuelson, William Nordhaus. *Economics*. McGraw-Hill Education, 2019.
6. Philippe Aghion, Peter Howitt. *The Economics of Growth*. Cambridge, MA: MIT Press, 2009.
7. Robert Barro, Xavier Sala-i-Martin. *Economic Growth*. 2nd ed. Cambridge, MA: MIT Press, 2004.
8. N. Gregory Mankiw. *Principles of Economics*. Cengage Learning, 2021.
9. OECD. *Economic Policy Reforms 2022: Going for Growth*. Paris: OECD Publishing, 2022.
10. World Bank. *World Development Report 2023: Knowledge for Development*. Washington, DC: World Bank, 2023.
11. Joseph Schumpeter. *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper & Brothers, 1942.
12. Christopher Freeman. *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*. London: Pinter, 1987.
13. Daron Acemoglu, James A. Robinson. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Business, 2012.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>